

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

Tiedonhallintalautakunta
Informationshanteringsnämnden

Suositus tiedonhallinnan muutosvaikutusten arvioinnista

Lautakunnat

Valtiovarainministeriön julkaisu – 2020:53

Valtiovarainministeriön julkaisuja 2020:53

Suositus tiedonhallinnan muutosvaikutusten arvioinnista

Valtiovarainministeriö

ISBN PDF: 978-952-367-318-2

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto
Helsinki 2020

Kuvailulehti

Julkaisija	Valtiovarainministeriö		23.6.2020
Tekijät	Tiedonhallintalautakunta		
Julkaisun nimi	Suositus tiedonhallinnan muutosvaikutusten arvioinnista		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Valtiovarainministeriön julkaisuja 2020:53		
Diaari/hankenumero	-	Teema	Lautakunnat
ISBN PDF	978-952-367-318-2	ISSN PDF	1797-9714
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-318-2		
Sivumäärä	28	Kieli	Suomi
Asiasanat	Lautakunnat, tiedonhallinta, muutos, vaikutukset, arviointi, tiedonhallintalautakunta, tiedonhallintalaki		
Tiivistelmä <p>Organisaation toimintaa ja toimintaympäristöä on aktiivisesti seurattava, tarkasteltava ja tarpeen mukaan luotava kehittämisspolkuja ja toteutettava uudistuksia. Toiminnan uudistukset vaikuttavat usein viranomaisten tiedonhallintaan ja uudistusten toteuttamiseksi on uudistettava myös tiedonhallintaa. Tiedonhallintalain vaatimuksella tiedonhallinnan muutosvaikutusten arvioinnista vahvistetaan muutostilanteiden taloudellisten ja toiminnallisten riskien ennakointia, muutosten ohjauksen tehokkuutta sekä toisaalta pyritään edistämään yhteentoimivuuden ja tietoturvallisuuden toteutumista sekä investointien kannattavuutta. Tiedonhallintaa koskevien muutoksien ohjaus kuuluu tiedonhallintayksikön asianmukaiseen johtamiseen.</p> <p>Tämä on tiedonhallintalautakunnan antama suositus tiedonhallintalaissa säädetystä tiedonhallinnan muutosvaikutusten arvioinnin toteuttamisesta. Suosituksen tavoitteena on tukea lain soveltajia arvioinnin laatisissa.</p> <p>Tiedonhallintalautakunta hyväksyi suosituksen 6.5.2020.</p> <p>Sivuja 3–7 on päivitetty 22.2.2022 ja aineisto korvaa aikaisemmin, 23.6.2020 julkaistun version. Liite on tallennettu omana tiedostonaan osoitteeseen http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-318-2.</p>			
Kustantaja	Valtiovarainministeriö		
Julkaisun jakaja/myynti	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: vnjulkaisumyynti.fi		

Presentationsblad

Utgivare	Finansministeriet		23.6.2020
Tekijät	Informationshanteringsnämnden		
Publikationens titel	Rekommendation om bedömning av förändringar i informationshanteringen		
Publikationsseriens namn och nummer	Finansministeriets publikationer 2020:53		
Diarie-/ projektnummer	-	Tema	Nämnder
ISBN PDF	978-952-367-318-2	ISSN PDF	1797-9714
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-318-2		
Sidantal	28	Språk	Finska
Nyckelord	informationshanteringsnämnden, lagen om informationshantering, nämnder, informationshantering, ändring, konsekvenser, bedömning		

Referat

Organisationers verksamhet och verksamhetsmiljö ska aktivt följas upp, granskas och vid behov ska utvecklingsvägar skapas och reformer genomföras. Reformerna av verksamheten påverkar ofta myndigheternas informationshantering och för att reformerna ska kunna genomföras måste också informationshanteringen ses över. Genom kravet i informationshanteringslagen på bedömning av konsekvenserna av förändringar i informationshanteringen stärks prognostiseringen av de ekonomiska och funktionella riskerna i förändringssituationer och effektiviteten i styrningen av förändringarna. Samtidigt främjas interoperabiliteten och informationssäkerheten samt investeringarnas lönsamhet. Styrningen av förändringar som gäller informationshanteringen hör till en ändamålsenlig ledning i en informationshanteringsenhet.

Detta är en rekommendation från informationshanteringsnämnden om hur man i enlighet med informationshanteringslagen genomför en konsekvensbedömning av förändringar i informationshanteringen. Syftet med rekommendationen är att stödja dem som tillämpar lagen vid utarbetandet av bedömningen.

Informationshanteringsnämnden godkände rekommendationen den 6 maj 2020.

Sidorna 3–7 har uppdaterats 22.2.2022, och materialet ersätter den version som publicerats 23.6.2022. Bilagan finns som en separat fil på adressen <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-318-2>.

Förläggare	Finansministeriet
Distribution/ beställningar	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: vnjulkaisumyynti.fi

Description sheet

Published by	Ministry of Finance		23 June 2020
Authors	Information Management Board		
Title of publication	Recommendation on the Assessment of the Transformative Impact of Information Management		
Series and publication number	Publications of the Ministry of Finance 2020:53		
Register number	-	Subject	Board
ISBN PDF	978-952-367-318-2	ISSN (PDF)	1797-9714
Website address (URN)	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-318-2		
Pages	28	Language	Finnish
Keywords	Information Management Board, Information Management Act, boards, information management, transformation, impact, assessment		
Abstract <p>The activities and operating environment of the organisation must be actively monitored and examined, and where necessary, development paths must be created and reforms must be implemented. Reforms of the activities often affect the information management of authorities and, in order to implement these reforms, information management must be reformed, too. The requirement of the Information Management Act to assess the transformative impacts of information management strengthens the anticipation of the economic and operational risks in changing circumstances, and the effectiveness of the efforts to bring about changes. In addition, the aim is to promote interoperability and information security, as well as the profitability of investments. The efforts to bring about changes in information management are a part of the proper management of the Information Management Unit.</p> <p>This is a recommendation issued by the Information Management Board on the implementation of the assessment of the transformative impact of information management laid down in the Information Management Act. The aim of this recommendation is to support the authorities applying the law in preparing the assessment.</p> <p>This recommendation was adopted by the Information Management Board on 6 May 2020.</p> <p>Pages 3–7 were updated on 22 February 2022 and this version replaces the previous one published on 23 June 2020. The appendix is available as a separate file at http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-318-2.</p>			
Publisher	Ministry of Finance		
Distributed by/ Publication sales	Online version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Publication sales: vnjulkaisumyynti.fi		

Sisältö

Info	9
1 Miksi tiedonhallinnan muutosarvioinnista säädetään laissa?	11
2 Suosituksen suhde eräisiin muihin suosituksiin	12
3 Olennaisen muutoksen vaikutukset on arvioitava	13
4 Tiedonhallinnan muutosvaikutusten arviointi lainvalmistelussa	17
5 Arvioinnin tekeminen ja sen lopputulos	21
6 Muutosten riskienhallinta	26
7 Muutosten taloudellisten vaikutusten arviointi	27
8 Toteutettujen muutosten tuottama uusi nykytila päivitetään tiedonhallintamalliin	28

Liite "Mallipohja tiedonhallinnan muutosvaikutusten arviointiin" on tallennettu omana tiedostonaan osoitteeseen <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-318-2>

INFO

LAKI

Laki julkisen hallinnon tiedonhallinnasta (tiedonhallintalaki 906/2019) sekä siihen liittyvät lait tulivat voimaan 1.1.2020. Laissa säädetään julkisuusperiaatteen ja hyvän hallinnon vaatimusten toteuttamisesta viranomaisten tiedonhallinnassa. Laissa säädetään myös tietojärjestelmien yhteentoimivuuden toteuttamisesta. Yleislakina tiedonhallintalaki sisältää koko julkista hallintoa koskevat säännökset tiedonhallinnan järjestämisestä ja kuvaamisesta, tietovarantojen yhteentoimivuudesta, teknisten rajapintojen ja katseluyhteyksien toteuttamisesta sekä tietoturvallisuuden toteuttamisesta.

Tiedonhallintalaki kohdistuu tietoaaineistoihin, jotka koostuvat asiakirjoista tai tiedoista, joista voidaan muodostaa asiakirjoja. Siten sääntely koskee niitä tietoaaineistoja ja asiakirjoja, joihin sovelletaan julkisuuslakia. Tiedonhallintalakia sovelletaan yleislakina tiedonhallintaan ja tietojärjestelmien käyttöön, kun viranomaiset käsittelevät tietoaaineistoja.

VIRANOMAINEN

Tiedonhallintalain nojalla valtiovarainministeriön yhteyteen perustettiin 1.2.2020 alkaen monialainen asiantuntijaviranomainen, julkisen hallinnon tiedonhallintalautakunta, arvioimaan ja ohjaamaan eräitä tiedonhallinnan menettelyitä sekä edistämään tiedonhallinnan menettelytapojen ja vaatimusten mukaisuuden ja siten myös perusoikeuksien, kuten julkisuusperiaatteen, oikeusturvan ja muiden hyvän hallinnon periaatteiden toteutumista tiedonhallinnassa.

SUOSITUS

Tämä suositus on tiedonhallintalautakunnan antama suositus tiedonhallintalain vaatimasta tiedonhallinnan muutosvaikutusten arvioinnista. Suosituksen tavoitteena on tukea lain soveltajia arvioinnin laatimisessa.

1 Miksi tiedonhallinnan muutosarvioinnista säädetään laissa?

Organisaation toimintaa ja toimintaympäristöä on aktiivisesti seurattava, tarkasteltava ja tarpeen mukaan luotava kehittämisspolkuja ja toteutettava uudistuksia, jotka vaikuttavat viranomaisten tiedonhallintaan. Tiedonhallintalain (906/2019) vaatimuksella tiedonhallinnan muutosvaikutusten arvioinnista vahvistetaan muutostilanteiden taloudellisten ja toiminnallisten riskien ennakkointia, muutosten ohjauksen tehokkuutta sekä toisaalta pyritään edistämään yhteentoimivuuden ja tietoturvallisuuden toteutumista sekä investointien kannattavuutta. Tiedonhallintaa koskevien muutoksien ohjaus kuuluu tiedonhallintayksikön asianmukaiseen johtamiseen.

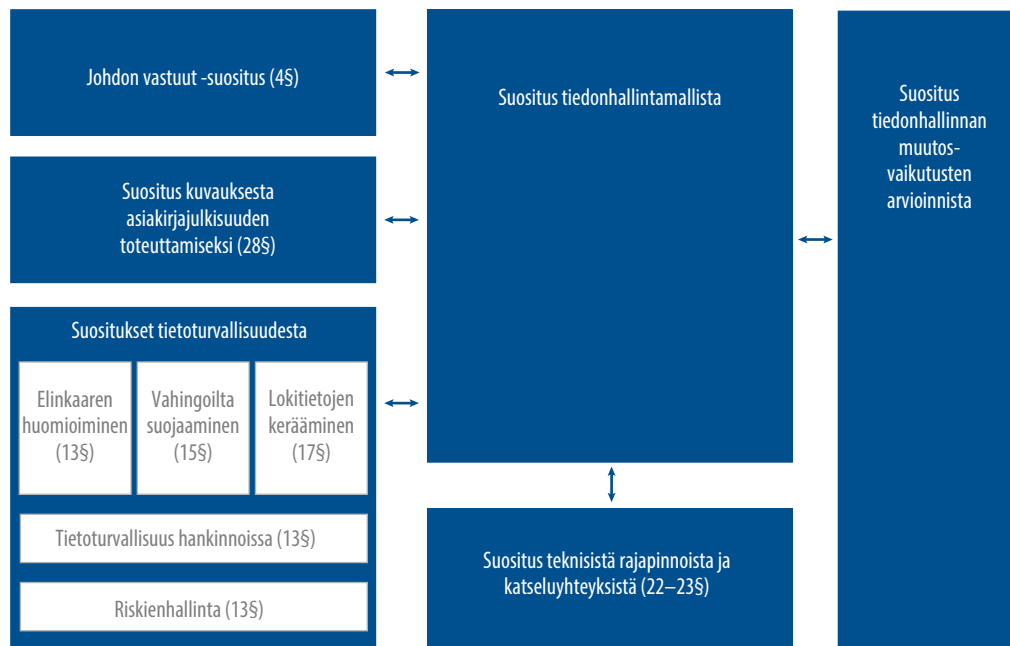
Muutosvaikutusten arviointi tulee toteuttaa suhteessa laissa säädettyihin kohteisiin. Suosituksella luotavan ohjeistuksen tavoitteena on rakentaa yhtenäisempi pohja arvioinnin sisällöille, tuoda esiin toimintaympäristöstä kerätyn muun taustainformaation käytön mahdollisuuksia ja siten edistää arviointien yhdenmukaisuutta ja hyödynnettävyyttä. **Muutosvaikutusarvioinnin prosessi ja tulokset tulee kytkeä osaksi viranomaisten kehittämis- ja hankehallinnan malleja ja jalkauttamisprosessia.**

Muutosvaikutusten arvioinnilla on liitos myös tiedonhallintalain nojalla toteutettavaan lausuntomenettelyyn, joka koskee valtion virastoja ja laitoksia. Varsinaisesta lausuntomenettelystä säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella ja ohjeistetaan erikseen.

2 Suosituksen suhde eräisiin muihin suosituksiin

Tiedonhallinnan kuvausten laatimista ja hyödyntämistä helpottamaan laadittu ohjeistus on modulaarinen suosituskokonaisuus. Muutosvaikutusten arvioinnin suosituksen rinnalla voi hyödyntää myös muita kuvassa 1 esitettyjä tiedonhallintalautakunnan antamia suosituksia.

Suositukset ovat osin hyödynnettävissä myös toisistaan irrallisina itsenäisinä ohjeistuksina. Tiedonhallintalautakunta arvioi säännöllisesti tiedonhallintaan liittyvien suositusten tarvetta ja kohteita osana toimintansa suunnittelua.

Kuva 1. Tiedonhallintalakiin liittyvien ensivaiheen tiedonhallinnan suositusten muodostama kokonaisuus.

3 Olennaisen muutoksen vaikutukset on arvioitava

Tiedonhallintayksikön on seurattava toimintaympäristönsä tilaa. Siihen vaikuttavat muutokset voivat olla seurausta tiedonhallintayksikön tai sen viranomaisten omasta toiminnasta ja päätöksistä tai ne voivat tulla ulkoisina syöteinä esimerkiksi EU- tai kansallisen lainsäädännön muutoksina tai hallitusohjelmasta nousevina tavoitteina.

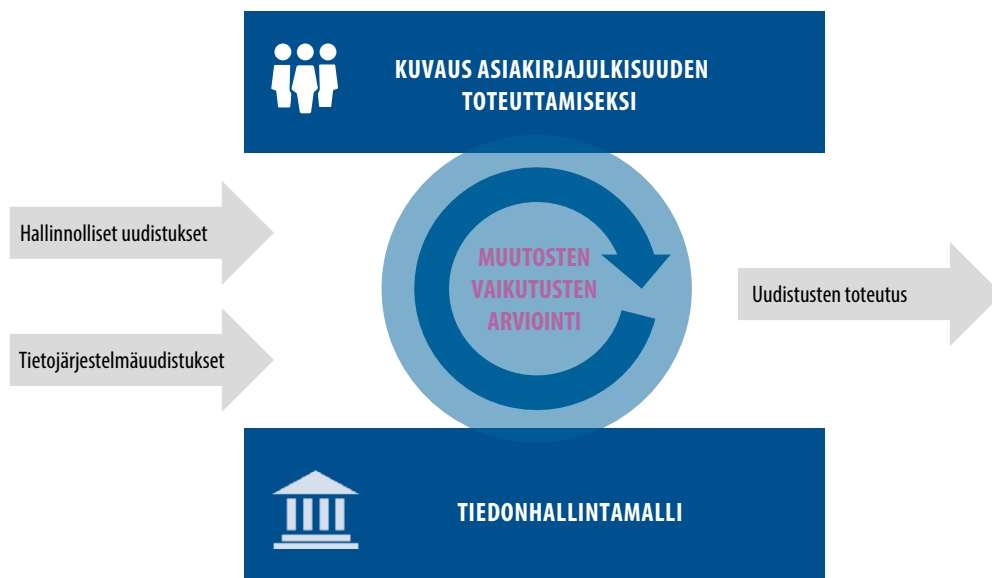
Tiedonhallintamallissa on kuvattu (ks. myös Suositus *tiedonhallintamallista*, <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-328-1>), millä tavoin tiedonhallintayksikköön kuuluvat viranomaiset hallinnoivat toimintojensa ja tehtäviensä hoitamista edellyttäviä tietoaaineistoja, ja millä tavoin näihin liittyvät vastuut on järjestetty. Tiedonhallintamalli on luonteeltaan hallinnon sisäinen määräys, millä tavoin tiedonhallinta tiedonhallintayksikössä on järjestetty.

Muutosvaikutusten arviointi tulee tehdä suunniteltaessa sellaisia hallinnollisia ja teknisiä uudistuksia tai tietojärjestelmien käyttöönottoja, joiden toteuttaminen vaikuttaa olennaisesti tiedonhallintayksikön ylläpitämän tiedonhallintamallin sisältöön. **Käytännössä tiedonhallintamallin sisältöön vaikuttava uudistus tarkoittaa viranomaisen toimintaan kohdistuvaa muutosta, jonka vaikutukset tulee tiedonhallintalain mukaan arvioida.** Tiedonhallintamalli ja sen sisältämät kuvaukset, kuten kuvaus asiakirjajulkisuuden toteuttamiseksi, toimivat nykytilan informaatiopohjana muutoksia suunniteltaessa ja kohdenettaessa.

Hallinnollisella uudistuksella tarkoitetaan esimerkiksi valtiolla virastojen yhdistämistä, uusien tehtävien tai palvelutuotannon vastuiden määrittämistä viranomaisille, tehtävien poistamista tai siirtämistä tai kokonaan uuden viraston luomista. Kunnissa hallinnollinen uudistus voi tarkoittaa esimerkiksi kuntaliitosta, uusien lakisääteisten tehtävien säätämistä kunnalle, uuden liikelaitoksen perustamista tai liikelaitosten yhdistymistä, kuntayhtymiin ja niiden tehtäviin liittyviä muutoksia tai palvelutuotannon ulkoistamista. Merkittävät hallinnolliset uudistukset edellyttävät usein lainsäädännön muutoksia, jotka valmistelee toimialasta vastaava ministeriö. Säädosmuutoksia valmisteltaessa ministeriön on huomioitava tiedonhallintalain 8 §:n 2 momentin mukainen arviointivelvoite, kun valmisteltavat

säännökset vaikuttavat tietoaineistoihin ja tietojärjestelmiin sekä asiakirjojen julkisuuteen ja salassapitoon.

Tietojärjestelmä uudistuksilla tarkoitetaan esimerkiksi uuden tietojärjestelmän hankintaa ja toteuttamista tai käyttöönottoa, yhteisiin rajapintoihin tai tietovarantoihin liittyviä muutoksia taikka olemassa olevien tietojärjestelmien muutoksia kuten uusien salausratkaisuiden käyttöönotto tai työasemien käyttöjärjestelmien vaihtaminen. Tärkeää on tunnistaa, että teknisenkin uudistustarpeen taustalla on usein hallinnollinen ja toiminnallinen muutostarve, ja toisaalta hallinnolliseen uudistukseen voi sisältyä myös tekninen muutos.

Kuva 2. Tiedonhallintamalli toimii nykytilan informaatiopohjana hallinnollisten ja tietojärjestelmä uudistusten muutosvaikutuksia arvioitaessa.

Tiedonhallintayksiköiden välisten eroavaisuuksien johdosta tyhjentävää listaa siitä, mikä on olennainen muutos, ei ole mahdollista antaa. **Tiedonhallintayksikön vastuulla on tunnistaa, mitkä muutokset ovat olennaisia ja edellyttävät muutosvaikutusten arviointia.**

TIEDONHALLINTALAKI VAATII TIEDONHALLINTAYKSIKÖN ARVIOIMAAN TAVOITELTAVAA MUUTOSTA SUHTEESSA:

- tiedonhallintamallissa määriteltyihin tiedonhallinnan vastuisiin;
- tietoturvallisuusvaatimuksiin ja -toimenpiteisiin (tiedonhallintalain luku 4);
- tietoaineistojen muodostamista ja luovutustapaa koskeviin vaatimuksiin (tiedonhallintalain luku 5);
- asianhallinnan ja palvelujen tiedonhallinnan vaatimuksiin (tiedonhallintalain luku 6);
- mitä muualla lainsäädännössä säädetään asiakirjojen julkisuudesta, salassapidosta, suojasta ja tiedonsaantioikeuksista.

Tämän **lisäksi on otettava huomioon tietovarantojen yhteentoimivuus** sekä niiden hyödynnettävyys tietoaineistoja muodostettaessa ja käytettäessä.

On tärkeää huomata, että **henkilötietoihin tai niiden käsittelyyn liittyvät muutokset tulee lisäksi käsitellä yleisen tietosuoja-asetuksen (2016/679) ja tietosuojan vaikutustenarvioinnin vaatimusten mukaisesti**. Lisätietoja tietosuoja-vaikutustenarvioinnin laatimisesta tietosuojavaaltuutetun sivuilta: <https://tietosuoja.fi/vaikutustenarviointi>. Vastaavasta tietosuojan vaikutusarvioinnista on säädetty laissa henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ja ylläpitämisen yhteydessä (1054/2018). Tietosuojasäätely ja tiedonhallintalain säännökset muodostavat toisiaan täydentävän arviointikokonaisuuden.

Muutosten yhteydessä tulee varmistua tietoturvallisuuden vaatimusten toteutumisesta sekä siitä miten aiemmat tietoturvallisuusvaatimukset toteutuvat muutoksen jälkeen. Tiedonhallintalain velvoitteista on saatavilla tiedonhallintalautakunnan *Suosituskoelma tiettyjen tietoturvaluussäännösten soveltamisesta*, <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-300-7>.

Tiedonhallintalain tarkoittama tietojärjestelmä uudistuksen muutosvaikutusten arviointi on varhaisen suunnitteluvaiheen ehdotus eikä se korvaa käyttöönotettavaan toteutukseen mahdollisesti vaadittavia tietoturva-auditointeja.

Kuva 3. Muutosvaikutusarvioinnin yleisprosessi.

On hyvä huomata, että tiedonhallintalain vaatimus hallinnollisten ja tietojärjestelmä uudistusten vaikutusten arvioinnista kohdistuu hieman eri tavoin eri toimijoihin. Kaikkia lain tarkoittamia tiedonhallintayksiköitä koskee 5 §:n 3 momentin vaatimus muutosvaikutusten arvioinnista. Se kuuluu myös tiedonhallintalautakunnan tiedonhallintalain vaatimusten edistämis- ja arvointitehtävän piiriin. Taulukkoon 1 on koottu tiedonhallintalain muutosvaikutusarvioinnin tehtävät ja niiden kohdistuminen eri toimijoihin sekä säännöksen mukainen toimivalta ohjeistaa ja arvioida menettelyitä.

Taulukko 1. Tiedonhallintalaissa säädetyt muutostilanteiden vaikutusarvioinnin tehtävät ja niiden toteuttamisvastuu.

Tiedonhallintalain mukainen tehtävä/toimija	Lain tarkoittamat kaikki tiedonhallintayksiköt	Valtion virasto tai laitos	Toimialasta vastaava ministeriö	Säännöksen mukainen toimivalta ohjeistaa ja/tai arvioida
muutosvaikutusten arviointi (5.3§)	x			tiedonhallintalautakunta
muutosvaikutusten taloudellinen arviointi (8.1§) osana 5.3§ mukaista arviointia		x		valtiovarainministeriö Työssä tulee huomioida valtiovarainministeriön erillinen ohjeistus.
5.3§:n mukainen muutosvaikutusten arviointi säädösvalmistelun yhteydessä (8.2§)			x	oikeusministeriö Työssä tulee huomioida oikeusministeriön säädösvalmistelun ohjeistus.
lausuntopyyntö valtiovarainministeriöltä (9§), kun arvioidulla muutoksella (5.3§ ja 8.1§) on merkittäviä taloudellisia tai toiminnallisia vaikutuksia		x		valtiovarainministeriö Työssä tulee huomioida valtiovarainministeriön erillinen ohjeistus.

4 Tiedonhallinnan muutosvaikutusten arviointi lainvalmistelussa

Lainvalmisteluun liittyvästä vaikutusten arvioinnista on ohjeistettu oikeusministeriön julkaisemissa lainvalmistelun ja lainkirjoittajan oppaiden verkkojulkaisukokonaisuudessa, <http://lainkirjoittaja.finlex.fi/>.

Tiedonhallinnan muutosvaikutukset on arvioitava lainvalmistelussa tiedonhallintalain 8.2 §:n mukaan, kun valmisteltavat säännökset vaikuttavat tietoaineistoihin ja tietojärjestelmiin. **Lainvalmistelussa muutosvaikutusarviointi tehdään hallituksen esityksen valmistelun yhteydessä**, ellei muutosvaikutusarviointia ole tehty aiemmin muussa toiminnan kehittämisessä. Tällöin on kuitenkin varmistettava, että muutosvaikutusarviointi vastaa valmisteltavia säännöksiä.

Käytännössä muutosvaikutusarviointi on tehtävä tilanteissa, joissa sääntelyn kohteena on:

- uusi viranomaisorganisaatio, kuten virastojen yhdistäminen,
- uusi viranomainen
- uusi tietojärjestelmä tai säännösmuutos käytössä olevaan tietojärjestelmää tai
- uusi tietovaranto.

Muutosvaikutusarviointi toteutetaan lähtökohdiltaan samalla tavoin kuin muissakin tiedonhallintalain edellyttämässä tilanteissa. Tiedonhallintalaissa on säädetty tiedonhallintayksikön ja viranomaisten välisistä tehtävistä ja vastuista. Jos näihin vastuisiin halutaan tehdä poikkeuksia erityislainsäädännössä, on tähän oltava painava peruste, jonka tarvetta on arvioitava huolellisesti muun muassa toimivaltasuhteiden kannalta katsottuna ja ottaen huomioon viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999, julkisuuslaki) määritelty viranomaisen käsite sekä julkisuuslaissa ja tiedonhallintalaissa säädetty kunkin viranomaisen toimivalta. Viranomaisten asiakirjojen hallinnassa kukin viranomainen on julkisuuslakia ja tiedonhallintalakia sovellettaessa toisiinsa nähden itsenäinen.

Osa tiedonhallintalaissa säädettyistä tehtävistä ja velvollisuuksista on säädetty viranomaisorganisaatiotason tehtäviksi, jolloin sääntelykohteena on tiedonhallintayksikkö. Koska tiedonhallintalain 4.2 §:ssä on säädetty tiedonhallintayksikön johdon vastuulle määritellä tiedonhallintayksikön tiedonhallinnan vastuut, ei erityislaissa tarvitse säätää siitä, miten tiedonhallintayksikössä tiedonhallinta toteutetaan. Jos tiedonhallintayksikölle tai viranomaiselle säädettyjä tehtäviä aiotaan järjestää tiedonhallintayksikön ulkopuoliselle viranomaiselle tai tiedonhallintayksikölle, on tästä säädettyävä erikseen laissa. Tällöin tulisi myös varmistaa, että eri toimijoiden toimivaltasuhteet ovat selkeästi säädettyjä.

Järjestettäessä lainsäädännössä viranomaisten välistä yhteisrekisterinpitoa, tulisi säädösvalmistelussa ottaa huomioon julkisuuslaista ja tiedonhallintalaista lähtevät toimivaltasäännökset ja tämän perusteella arvioida, onko yhteisrekisterinpitäjyydelle edellytyksiä viranomaisten toiminnassa. Yhteisrekisterinpitäjyydellä ei voida ohittaa esimerkiksi viranomaisten väliseen tietojen saantiin ja antamiseen liittyviä säännöksiä (PeVL 62/2018 vp).

Tiedonhallintalaissa tehtävät ja velvollisuudet on kohdistettu viranomaisorganisaation tai viranomaisen tehtäväksi. **Tiedonhallintayksikkö tai siinä toimiva viranomainen ei voi ulkoistaa yksityiselle laissa säädettyjä tehtäviä,** koska ne ovat julkisia hallintotehtäviä perustuslain (731/1999) 124 §:ssä tarkoitetulla tavalla. Tällainen tehtävien ja velvollisuuksien siirtäminen yksityiselle edellyttää laissa erikseen säätämistä. Poikkeuksen muodostavat tiedonhallintalain 19.3 §:ssä säädettyt tehtävät, jotka tiedonhallintayksikkö voi antaa yksityisen hoidettavaksi mainitun säännöksen edellytysten täyttyessä.

Lainsäädännössä on säädetty **teknisistä käyttöyhteyksistä** varsin runsaasti. Tiedonhallintalaissa säädetty teknistä rajapintaa ja katseluyhteyttä koskevat säännökset korvaavat teknistä käyttöyhteyttä koskevan sääntelyn. Koska yleislakina sovellettavaksi tulevassa tiedonhallintalaissa on säädetty edellytyksistä, joilla tekninen rajapinta tai katseluyhteys voidaan avata, ei tällaisesta tiedon luovuttamisesta tule säätää erikseen enää erityislaissa. Tiedonhallintalain siirtymäaikojen jälkeen muualla laissa säädettyjä teknisiä käyttöyhteyksiä koskevia säännöksiä tietojen antamisesta ja saamisesta on tulkittava tiedonhallintalaissa säädettyjen suojasäännösten mukaisesti.

Lainvalmistelussa tulisi varmistaa, että luovutettavat tiedot saavalla on olemassa oikeus tiedonsaantiin, jos sääntelykohteessa on tarkoitus luovuttaa tietoja sähköisesti teknisten rajapintojen tai katseluyhteyksien avulla. Laissa ei enää säädetä tietojen luovutus-oikeuksista, vaan tiedot saavan oikeudesta saada tiedot, jos tällaisesta tiedonsaantioikeudesta on tarve säätää erityislaissa erikseen. Monissa tilanteissa tiedonsaanti on mahdollista julkisuuslaissa säädetyn perusteella. Erityislainsäädännölle on tarve lähinnä tilanteissa, joissa tiedonsaannin kohteena ovat salassa pidettävät tiedot. Tällöin tiedonsaantioikeus on

säädettävä salassapitosäännösten estämättä johonkin välttämättömään tai tarpeelliseen tiedonsaanti-intressiin, joka menee salassapidon edelle (PeVL 17/2016 vp).

Tiedonhallinnan muutosvaikutusarviointiin liittyy **tietoturvallisuustoimenpiteiden suunnittelu**. Lähtökohtaisesti tiedonhallintalaissa säädetyt vaatimukset ovat riittäviä tietoturvallisuusvaatimuksia eikä tietoturvallisuustoimenpiteistä tulisi säätää erityislainsäädännössä. Poikkeuksen muodostavat erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvat tiedot ja muut valtiosääntöisesti arvioiden arkaluonteiset tiedot. Perustuslakivaliokunta on painottanut arkaluonteisten tietojen käsittelyn aiheuttamia uhkia. Valiokunnan mielestä arkaluonteisia tietoja sisältäviin laajoihin tietokantoihin liittyy tietoturvaan ja tietojen väärinkäyttöön liittyviä vakavia riskejä, jotka voivat viime kädessä muodostaa uhan henkilön identiteetille (PeVL 13/2016 vp). Säädösvalmistelun yhteydessä on arvioitava riittävätkö tiedonhallintalaissa säädetyt tietoturvallisuustoimenpiteiden suunnittelua ja toteuttamista koskevat säännökset erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tai muiden arkaluonteisten tietojen suojaan. Esimerkiksi tilanteissa, joissa tietoja käsitellään useissa organisaatioissa, voi olla tarpeen arvioida, tulisiko laissa säätää tarkemmin tietoturvallisuustoimenpiteiden toteuttamisesta yhtenäisen tietoturvallisuustason saavuttamiseksi.

Muutosvaikutusarvioinnissa on otettava huomioon suunniteltujen säännösten vaikutukset asiakirjojen julkisuuteen ja salassapitoon tiedonhallintalain 8.2 §:n mukaan. Perustuslain 12.2 §:n mukaan viranomaisen hallussa olevat asiakirjat ja muut tallenteet ovat julkisia, jollei niiden julkisuutta ole välttämättömien syiden vuoksi lailla erikseen rajoitettu. **Valmisteltaessa uutta lainsäädäntöä tulisi arvioida, minkälaisia asiakirjoja viranomaiselle muodostuu lainsäädäntöä sovellettaessa ja mikä on niiden tietosisältö.** Lainsäädännön valmistelussa tulisi huomioida myös, että viranomaisen tietojärjestelmissä olevat tiedot ovat perustuslain 12.2 §:ssä tarkoitettuja tallenteita (PeVL 3/2009 vp, s. 2), jotka sisältyvät julkisuuslaissa tarkoitettuun viranomaisen asiakirjan käsitteeseen.

Lainvalmistelun lähtökohtana tulisi olla, että sääntelykohteena olevassa toiminnassa sovelletaan julkisuuslaissa säädettyjä asiakirjajulkisuutta ja -salaisuutta koskevia säännöksiä ja muutenkin toiminnalla edistetään julkisuuslaissa säädettyä julkisuusperiaatteen toteuttamista. Jos lainvalmistelussa ilmenee tarpeita rajoittaa asiakirjojen julkisuutta sääntelykohteena olevassa toiminnassa, tulisi muutosvaikutusten arvioinnissa **selvittää, mikä on se välttämätön syy, jonka vuoksi asiakirjajulkisuutta on tarve rajoittaa** sekä voidaanko rajoitus toteuttaa yleislainsäädännössä säädetyin perusteella.

Jos säädösvalmistelussa päädytään ratkaisuun, jossa viranomaistoimintaan kohdistuvaa salassapitosääntelyn kehittämistä pidetään välttämättömänä, tulisi muutosedellytykset ja mahdollisuudet selvittää osaksi yleislakina sovellettavaksi tulevaa julkisuuslakia, koska eduskunta on julkisuuslainsäädännön kokonaisuudistuksen yhteydessä korostanut

pidättyvää suhtautumista viranomaisten tietojen salassapitoa koskevien säännösten sijoittamiseen erityislainsäädäntöön (EV 303/1998 vp).

Jos **sääntelykohteena on tietojärjestelmä**, jonka osalta on ilmeistä, että julkisuuslaissa ja tiedonhallintalaissa säädetty julkisuuden edistämistä koskevat säännökset eivät ole tarkoitukseen riittäviä, tulisi lainvalmistelussa varmistaa, että ehdotettavaan lakiin sijoitetaan tarvittaessa säännös julkisuuden turvaamiseksi. Tällaisia erityissääntelyn tarpeita voi muodostua, jos tietojärjestelmän tiedot on tarkoitettu yleiseen käyttöön tai tarkoituksena on säätää poikkeuksia yleislaissa säädettyihin tiedonantotapoihin, esimerkiksi tietopalvelun tuottamisesta yleiseen tietoverkkoon, josta tulee säätää erikseen laissa (PeVL 2/2017 vp, PeVL 65/2014 vp, PeVL 32/2008 vp).

Tiedonhallintalaissa tarkoitettua katseluyhteyttä ei ole mahdollista avata kuin laissa tarkoitettujen viranomaisten tai niihin rinnastettavien muiden, kuten julkista hallintotehtävää hoitavien toimijoiden välille. Yleisölle katseluyhteyttä ei voi avata tiedonhallintalaissa säädetyn perusteella, vaan sääntelyn on tapahduttava erityislainsäädännössä.

5 Arvioinnin tekeminen ja sen lopputulos

Tiedonhallintalaki velvoittaa muutosten vaikutusten arviointiin uudistusten suunnittelu- vaiheessa. Muutosvaikutusarvioinnin tavoite on auttaa uudistusta suunnittelevaa tiedon- hallintayksikköä tai viranomaista johtamaan muutos hallitusti ja vastuullisesti. **Muutos- vaikutusarvioinnin toteuttamisesta vastaa aina tiedonhallintayksikkö. Se tehdään siis ensisijaisesti tiedonhallintayksikköä itseään sekä muutoksen vaikutuspiirissä olevia toimijoita varten**, ja siten se tulisi kytkeä osaksi käytössä olevia kehittämismalleja ja päätöksentekoprosesseja. **Hallinnon yhteisten prosessien aikataulut ohjaavat pää- piirteissään suurten uudistusten vaikutusten arvioinnin ajoitusta.** Näihin prosesseihin sisältyvät uudistusten suunnittelun näkökulmasta erityisesti usean vuoden toiminnan ja talouden suunnittelun sekä kehys- ja talousarvioehdotusten aikataulut. Lisäksi on huomi- oitava säädösvalmisteluun liittyvät aikataulut, mikäli uudistuksen arvioidaan lähtökohtai- sesti vaativan myös lainsäädäntömuutoksia. Uudistuksen vaikutusten arviointi riittävän aikaisessa vaiheessa ennen rahoituspäätöksiä antaa sen vaikutuspiiriin kuuluville mahdol- lisuuden oman toiminnan suunnitteluun uudistuksen tuottamien tarpeiden mukaisesti.

Muutosvaikutusten arvioinnissa tuleekin kiinnittää erityisesti huomiota siihen, mitä vaikutuksia muutoksella on oman toiminnan lisäksi muihin tiedonhallintayksiköihin, viranomaisiin, sidosryhmiin ja asiakkaisiin. Keskeisenä osana muutosvaikutusten arvioin- nin toteuttamista suositellaan yhteistä keskustelua ja näkökulmien ja tarpeiden yhteenso- vittamista vaikutusten piirissä olevien sidostahojen kanssa.

Muutosvaikutusten arvioinnissa tulee ottaa huomioon tietovarantojen yhteentoimivuus sekä niiden hyödynnettävyys tietoaaineistoja muodostettaessa ja käytettäessä. Tällä tarkoi- tetaan sitä, että tiedonhallintayksikön tulee selvittää, olisiko muutoksen yhteydessä mah- dollisuus hyödyntää jo olemassa olevia tietovarantoja muutoksen johdosta tai muutoksen kohteena olevassa toiminnassa tarvittavien tietojen keräämiseen. Lisäksi tiedonhallinta- yksikön tulee tunnistaa, **onko muilla viranomaisilla tai toimijoilla tarvetta ja oikeutta käytettävien tietojen hyödyntämiseen ja arvioida, mitä vaikutuksia muutoksella on heidän näkökulmastaan.** Mikäli tarve tunnistetaan, tulisi muutos pääsääntöisesti toteut- taan niin, että tiedot olisivat hyödynnettävissä rajapintojen tai katseluyhteyksien kautta.

Mikäli muutos vastaa valtion viraston tai laitoksen arvion mukaan tiedonhallinnan muutosta koskevasta lausuntomenettelystä annetun valtioneuvoston asetuksen 2 §:ssä (VNa 1301/2019) määriteltä tiedonhallinnan muutosta: 1) julkisen hallinnon tai valtion yhteisen tieto- ja viestintätekni- sen palvelun tai tietovarannon hankinnan, kehittämisen tai muutoksen kokonaiskustannuksen ollessa vähintään miljoona euroa; tai 2) toimialojen tai toimialan yhteiseen käyttöön tarkoitetun tieto- ja viestintätekni- sen palvelun tai tietovarannon hankinnan, kehittämisen tai muutoksen kokonaiskustannus on vähintään viisi miljoonaa euroa; tai 3) valtion viraston tai laitoksen omaan käyttöön tarkoitetun tieto- ja viestintätekni- sen palvelun tai tietovarannon hankinnan, kehittämisen tai muutoksen kokonaiskustannus on vähintään viisi miljoonaa euroa ja tämän palvelun tai tietovarannon käyttöönotolla on vaikutuksia muiden viranomaisten tiedonsaantiin; tai kun valtion viraston tai laitoksen arvion mukaan julkisen hallinnon tai valtion yhteisten tietovarantojen rajapintojen muutoksen kokonaiskustannus on vähintään miljoona euroa, valtion virastojen ja laitosten on pyydettävä muutoksesta valtiovarainministeriön lausunto.

Lausuntoa pyydetään, kun arvioidulla muutoksella on merkittäviä taloudellisia tai toiminnallisia vaikutuksia tiedonhallintaan tai toimintaan tai muutos koskee julkisen hallinnon yhteisten tietovarantojen rajapintojen tietorakenteiden olennaisia muutoksia. Muutosvaikutusarviointi tulee olla tehtynä ennen kuin lausuntopyynnön voi tehdä. On hyvä huomata, että tiedonhallintalain velvoittamaa lausuntomenettelyä ei ole tarkoitettu sidosryhmäkeskusteluun vaan vaikutusten piirissä olevat toimijat tulee olla osallistettuina jo muutosvaikutusten arviointiin. Hallinnollisten uudistusten (organisatoriset tai tehtävien muutokset) osalta arviointi tehdään osana lainsäädäntövalmistelua (8.2 §).

Tiedonhallintayksikössä toimivilla viranomaisilla on tiedonhallintalain mukaan velvollisuus ryhtyä tehdyn arvioinnin perusteella toimenpiteisiin, jotta viranomaisten toiminta sekä yksilöiden etujen, oikeuksien ja velvollisuuksien toteutuminen voidaan turvata. Muutosvaikutusarvioinnin tuloksena syntyvän tuotoksen nimestä ja muodosta ei ole säädetty ja siten se voi käytännössä olla esimerkiksi esiselvitys, projektiehdotus, hanke- tai projektisuunnitelma. **Oleellista on se, että tuotos sisältää vähintään tiedonhallintalaissa säädettyt muutosvaikutusarvioinnin kohteet, perustelut ja taustan uudistukselle, uudistukseen liittyvät keskeiset havainnot ja lopputuloksen kuvauksen sekä karkealla tasolla vaadittavat toimenpiteet ja niiden aikataulutuksen.** Parhaimmillaan se toimii myös viestinnällisenä asiakirjana. Muutosvaikutusten arviointi voi sisältää lain mukaan salassa pidettäviä tietoja ja siihen sovelletaan julkisuuslain salassapitosäännöksiä. Tämä suositus ei ota kantaa esimerkiksi palvelun tai tietojärjestelmän vaatimusmäärittelyn toteuttamiseen tai tekniseen suunnitteluun, hankintamenettelyyn, varsinaiseen toteuttamiseen, testaukseen tai käyttöönottoon liittyviin toimenpiteisiin.

Seuraavaan taulukkoon (taulukko 2) on koottu muutosvaikutusarvioinnin toteuttamisen helpottamiseksi arvioinnissa tiedonhallintalain mukaan huomioitavat asiat sekä apukysymyksiä muutoksen jäsentämiseksi.

Taulukko 2. Muutosvaikutusarvioinnissa huomioitavat asiat sekä apukysymyksiä.

Muutoksen kohde		Apukysymyksiä arvioinnin toteuttamisen helpottamiseksi
Tiedonhallinnan järjestäminen	Tiedonhallinnan toteuttamiseen liittyvät tehtävät ja vastuut (luku 2)	<p>Aiheuttaako uudistus</p> <ul style="list-style-type: none"> • muutoksen viranomaisen tehtävissä? • muutoksen toimintaprosessissa ja sen vastuissa tai tuotantotavassa? Palveluiden järjestämisvastuussa? • muutoksen tietovarannossa ja/tai niiden tiedoissa? Muuttuuko vastuuviranomainen tai rekisteripitäjä tai tuotantorakenne? Syntykö yhteiseen tietovarantoon uusia käyttövelvoitteita? Syntykö tietovarantoon uusia tietoja ja minkälaisia? Tuleeko käsiteltäväksi esimerkiksi henkilötietoja? • muutoksen tietojärjestelmään tai sen vastuuviranomaiseen tai tuotantotapaan? Muuttuvatko tietojärjestelmällä käsiteltävät tiedot? <p>Onko uudistuksessa kyse esimerkiksi</p> <ul style="list-style-type: none"> • palveluiden ulkoistamisesta? • uusien tietojärjestelmien tai tietovarantojen käyttöönottamisesta? • muutoksesta, joka vaikuttaa hallinnon yhteisiin palveluihin?
	Tiedonhallinnan valvonnan järjestäminen (4 §)	Aiheuttaako muutos tarpeen päivittää toimintatapoja tai ohjeistusta (huomaa johdon vastuu asiassa)?
Tietoturvaluottisuus	Erityistä luotettavuutta edellyttävien tehtävien tunnistaminen ja luotettavuuden varmistaminen (12 §)	<p>Syntykö muutoksen vaikutuksesta erityisiä tehtäviä, jotka edellyttävät pääsyä tietoihin, joiden osalta näitä tietoja käsittelevien henkilöiden luotettavuus on arvioitava?</p> <p>Syntykö muutoksen vaikutuksesta erityisiä tehtäviä, jotka edellyttävät pääsyä toimitiloihin, joissa työskentelevien henkilöiden luotettavuus on arvioitava?</p>
	Tietoaaineistojen ja tietojärjestelmien tietoturvaluottisuuden toteuttaminen (13 §)	<p>Aiheuttaako muutos tarpeen käsitellä salassa pidettävää tai turvaluokiteltavaa tietoa?</p> <p>Aiheuttaako uudistus muutoksia tietoturvan vastuisiin, esimerkiksi kenen vastuulla on reagoida poikkeamiin? Voiko ulkoistuskumppani tehdä poikkeamaan liittyviä päätöksiä ilman viranomaisen erillistä hyväksyntää?</p> <p>Aiheuttaako uudistus muutoksia tietojärjestelmän kriittisyyteen?</p>
	Tietojen siirtäminen tietoverkoissa (14 §)	Aiheuttaako muutos tarpeen käsitellä salassa pidettäviä tietoja ja varmistua niiden suojauksesta siirrettäessä tietoja yleisessä tietoverkossa?
	Tietoaaineistojen turvaluottisuuden varmistaminen (15 §)	Muuttaako uudistus viranomaisen toimitiloja ja onko sillä vaikutuksia tietojenkäsittely-ympäristön fyysiseen turvaluottuuteen?
	Tietojärjestelmien käyttöoikeuksien hallinta (16 §)	<p>Muuttaako uudistus käyttöoikeuksia tietojärjestelmissä?</p> <p>Muuttaako uudistus kirjautumistapaa tietojärjestelmissä?</p> <p>Miten uuden tietojärjestelmän käyttöoikeudet määritellään?</p>
	Lokitietojen kerääminen (17 §)	<p>Aiheuttaako uudistus tarpeen lokittaa tietojärjestelmän käyttöä tai tietojen luovuttamista?</p> <p>Aiheuttaako uudistus tarpeen muuttaa käytössä olevaa lokitusta?</p>
	Asiakirjojen turvaluottisuusluokittelu (18 §)	Tuleeko uudistuksen seurauksena käsiteltäväksi turvaluokiteltavia tietoja (huomaa, että tämä arviointi tehdään vain valtion viranomaisissa)?

Muutoksen kohde		Apukysymyksiä arvioinnin toteuttamisen helpottamiseksi
Tietojen käsittely ja hyödyntäminen	Tietoaaineistojen muuttaminen sähköiseen muotoon ja aineistojen saatavuus (19 §)	<p>Aiheuttaako uudistus muutoksia viranomaisen tapaan muuttaa asiakirjat sähköiseen muotoon?</p> <p>Aiheuttaako uudistus riskejä sähköiseen muotoon muutettavan asiakirjan luotettavuuteen tai eheyteen?</p> <p>Aiheuttaako uudistus poikkeamistarpeen sähköiseen muotoon muuttamiselle?</p> <p>Aiheuttaako uudistus muutoksen tietoaaineiston saatavuuteen koneluettavassa muodossa?</p> <p>Aiheuttaako uudistus muutoksen vastuissa, teknisissä edellytyksissä tai tuotantorakenteessa?</p>
	Tietoaaineistojen kerääminen viranomaisen tehtäviä varten (20 §)	<p>Voidaanko muutoksen yhteydessä muuttaa tietojen keräämisen tapaa siten, että tiedot hankitaan toiselta viranomaiselta, jolta tiedot on saatavissa ajantasaisesti katseluyhteyden tai teknisten rajapintojen avulla?</p> <p>Aiheuttaako uudistus muutoksia tiedonsaantioikeuksiin? Onko tiedon hyödyntäjät tunnistettu?</p> <p>Aiheuttaako uudistus teknisiä muutoksia viranomaisen tiedonsaantimahdollisuuksiin?</p> <p>Aiheuttaako uudistus muutoksia asiakkaan mahdollisuuksiin asioida sähköisesti?</p> <p>Aiheuttaako uudistus vaikutuksia toisen viranomaisen mahdollisuuksiin hyödyntää samaa tietoa tai tietovarantoa tai muuttaako se tietovirtoihin liittyviä prosesseja?</p> <p>Aiheuttaako uudistus muita muutoksia viranomaisten mahdollisuuksiin hyödyntää olemassa olevia tietovarantoja tarvittavien tietojen keräämiseen?</p>
	Tietoaaineistojen säilytystarpeen määrittäminen (21 §)	<p>Aiheuttaako uudistus muutoksen tietojen tai asiakirjojen säilytysaikaan?</p> <p>Muuttuuko tietojen tai asiakirjojen säilytystapa? Syntyykö uudistuksessa vastuu säilyttää tietoja pysyvästi tai arkistoida tietoja (tietojen arkistoinnin osalta huomioitava arkistointia koskeva sääntely ja viranomaisohjeistus)?</p>
	Tietojen luovuttaminen teknisen rajapinnan avulla (22 ja 24 §)	<p>Aiheuttaako uudistus muutoksia vakiomuotoisiin ja toistuviin tiedonluovutuksiin?</p> <p>Aiheuttaako uudistus muutoksia luovutettavien tietojen tietorakenteen kuvaukseen?</p> <p>Aiheuttaako uudistus muutoksia luovutettavien tietojen semanttiseen yhteentoimivuuteen?</p> <p>Aiheuttaako uudistus muutoksia teknisiin rajapintoihin? Mille kaikille tahoille?</p> <p>Aiheuttaako uudistus muutoksia viranomaisen tapaan tai mahdollisuuksiin varmistua tiedot saavan toimijan tietojen käsittelyn lainmukaisuudesta?</p> <p>Aiheuttaako uudistus muutoksia tiedonsaantioikeuksiin?</p>
	Katseluyhteyden avaaminen viranomaisille (23 §)	<p>Aiheuttaako uudistus muutoksia tiedonsaantioikeuksiin?</p> <p>Aiheuttaako uudistus muutoksia viranomaisen mahdollisuuksiin selvittää tietojen käyttötarkoitus?</p> <p>Aiheuttaako uudistus muutoksia tietoturvan varmistaviin menettelyihin?</p>

Muutoksen kohde		Apukysymyksiä arvioinnin toteuttamisen helpottamiseksi
Asianhallinta	Asian rekisteröinti asiarekisteriin ja asiarekisteriin rekisteröitävät tiedot (25 ja 26 §)	Tuottaako muutos asiarekisteriin rekisteröitäviä tietoja? Aiheuttaako uudistus muutoksia viranomaisen asiarekisteriin? Aiheuttaako uudistus muutoksia mahdollisuuksiin tai tapaan pyytää tietoja asiarekisteristä? Aiheuttaako uudistus muutoksia tapaan yksilöidä viranomaisen käsiteltäväksi otettu tai annettu asia? Onko sillä vaikutuksia asian, esimerkiksi päätöksen, jäljitettävyyteen? Aiheuttaako uudistus muutoksia asian yksilöivään asiatunnukseen?
	Tietoaaineistojen hallinta palveluja tuottaessa (27 §)	Aiheuttaako uudistus muutoksia palvelussa tuotettujen tietojen yksilöintiin? Aiheuttaako uudistus muutoksia palvelussa tuotettujen asiakirjojen tai tietojen rekisteröintiin? Aiheuttaako uudistus muutoksia mahdollisuuksiin tai tapaan pyytää palvelun tuloksena syntyneitä tietoja tietovarannosta?
	Kuvaus asiakirjajulkisuuden toteuttamisesta (28 §)	Aiheuttaako uudistus muutoksia mahdollisuuksiin tai tapaan pyytää tietoja tietovarannossa olevista tiedoista julkisuusperiaatteen toteuttamiseksi? Aiheuttaako uudistus päivitystarpeen asiakirjajulkisuuskuvaukseen tai sen vastuutahoon?

6 Muutosten riskienhallinta

Osana muutosvaikutusten arviointia tiedonhallintayksikkö tekee riskiarvion muutoksen mahdollisesti aiheuttamien vaikutusten hallitsemiseksi ja laatii suunnitelman näiden riskien saattamiseksi hyväksyttävälle tasolle. Tärkeää on tunnistaa myös mahdolliset ulkoiset riskit, jotka realisoituessaan voivat estää tavoitteiden toteuttamisen tai venyttää uudistuksen suunniteltua toteutumista; riskiarvioinnissa tulee varautua lakisääteisen toiminnan jatkamiseen myös näissä tapauksissa.

Muutoksesta aiheutuvien vaikutusten riskit tulee arvioida ja hallita niin, että muutoksesta saatavat hyödyt ovat perusteltavissa suhteessa riskeihin ja riskien hallitsemisesta aiheutuviin kustannuksiin. On hyvä huomioida, että muutoksen toteuttamisen (yleensä projektin) riskit ovat eri asia kuin muutoksen lopputuotosten riskit. **Projektin riskit** liittyvät yleensä projektin resursseihin ja aikataulutukseen, **lopputuotosten riskit** puolestaan saattavat liittyä toimintamalleihin (esimerkiksi kahden päällekkäisen tietojärjestelmän käyttäminen samanaikaisesti). Lopputuotosten riskeinä voi olla myös esimerkiksi tietojärjestelmän ja käsittelyprosessin yhteentoimimattomuus. Jos riskienarvioinnissa huomataan sellaisia riskejä, joita ei pystytä kokonaan poistamaan, on ne hyvä dokumentoida jännösriskeiksi, joille määritellään korjaussuunnitelma tai sitten muutoksen toteuttamisesta vastaava johto hyväksyy ne.

Tiedonhallintamallissa määritellyn vastuullisen tahon tulee hyväksyä tai hylätä suunniteltu muutos huomioiden siitä aiheutuvat riskit suhteessa kustannuksiin ja saavutettaviin hyötyihin. Määritellyn vastuutahon on hyväksyttävä myös muutokseen liittyvät mahdolliset jännösriskit, kun muutos on toteutettu.

Riskienarvioinnissa voidaan hyödyntää tiedonhallintayksikön omia riskienhallintaprosesseja tai tiedonhallintalautakunnan suositusta riskienhallinnasta, joka sisältyy tiedonhallintalautakunnan *Suosituskoelmaan tiettyjen tietoturvaluossäännösten soveltamisesta*, <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-300-7>.

7 Muutosten taloudellisten vaikutusten arviointi

Tiedonhallintalain (8.1 §) mukaan valtion virastojen ja laitosten on arvioitava tiedonhallintaan vaikuttavien muutosten taloudelliset vaikutukset tehdessään 5 §:n 3 momentin mukaista arviointia. Muutoksen **taloudellisten vaikutusten arviointi varhaisessa vaiheessa yhdessä niihin kytkeytyvien tahojen kanssa on tärkeää**, jotta vaikutukset voidaan huomioida toiminnan ja talouden suunnittelussa hyvissä ajoin ennen varsinaista suunnitelman toimeenpanoa. **Valtiovarainministeriö, jonka toimivaltaan säännös kuuluu, ohjeistaa erikseen taloudellisten vaikutusten arvioinnista.**

Mikäli muutos vastaa valtioneuvoston asetuksen 2 §:ssä (VNa 1301/2019, vrt. myös s. 14–15) määriteltyä tiedonhallinnan muutosta, valtion virastojen ja laitosten on toimitettava valtiovarainministeriölle taloudellisten vaikutusten arviointi osana lausuntopyynnön aineistoa. Muutosarviointi tulee olla tehtynä ennen kuin lausuntopyynnön voi tehdä. Lausuntopyynnön ajankohdasta säädetään samalla valtioneuvoston asetuksella (4 §). Lausunto tulee asetuksen mukaan pyytää joko 1) kehyspääöstä edeltävän vuoden loka-kuun loppuun mennessä, kun valtion virasto tai laitos ehdottaa lausuntokohdetta hallinnonalansa kehykseen; tai 2) varainhoitovuotta edeltävän vuoden helmikuun loppuun, kun lausuntokohdetta ehdotetaan viraston tai laitoksen talousarvioehdotukseen; tai 3) valtiovarainministeriön kanssa neuvotellun määräajan mukaisesti jos lausuntokohdetta ehdotetaan asianomaisen ministeriön lisäys- tai muutosehdotuksena lisätalousarvioon taikka kaksi kuukautta ennen määrärahan käyttöä koskevaa päätöstä. Lausunto tulee pyytää myös silloin, lausunnon kohde on valtiovarainministeriön antaman lausunnon jälkeen olennaisesti muuttunut. **Valtiovarainministeriö ohjeistaa erikseen lausuntomenettelyn.**

8 Toteutettujen muutosten tuottama uusi nykytila päivitetään tiedonhallintamalliin

Tiedonhallintamalli kertoo tiedonhallinnan nykytilan, joten sitä pitää päivittää määriteltyjen vastuiden mukaisesti. Muutoksia tiedonhallintamalliin ei tehdä muutosvaikutusarvioinnin jälkeen, vaan vasta sen jälkeen, kun muutos on toteutettu. **Tiedonhallintamallin päivittäminen ja ajan tasalla pitäminen on tiedonhallintayksikön lakisääteinen velvollisuus.** Päivittämisen sujuvuuden takaamiseksi viranomaisten tulisi kytkeä tiedonhallintamallin ylläpidon toimet osaksi käytössä olevia kehittämismalleja, suunnittelun vuosikelloa ja päätöksentekoprosessia.

Lisäksi tulee huomioida, että muutos voi vaikuttaa myös sidostoimijoiden tiedonhallintamalleihin, joita koskee sama velvollisuus ylläpitää ja päivittää omaa tiedonhallinnan toimintaympäristön kuvaustaan.

Tiedonhallintamallin tarkoituksesta, laatisesta ja hyödyntämisestä voi lukea lisää tiedonhallintalautakunnan Suosituksesta tiedonhallintamallista, <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-328-1>.

Mikäli uudistus vaikuttaa julkisen hallinnon yhteisiin tietovarantoihin, tulee toteutettu muutos dokumentoida myös valtiovarainministeriön ylläpitämään tiedonhallintakarttaan. Käytännössä tiedonhallintakartan päivittäminen sovitaan toimialasta vastaavan ministeriön kanssa.

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
Snellmaninkatu 1 A
PL 28, 00023 VALTIONEUVOSTO
Puhelin 0295 160 01
vm.fi

ISSN 1797-9714 (pdf)
ISBN 978-952-367-318-2 (pdf)

Kesäkuu 2020